

ЕКОНОМСКИ ИНСТИТУТ
ECONOMICS INSTITUTE

1947

POLJOPRIVREDNI FORUM

HRANA ZA EVROPU

AGROPRIVREDA SRBIJE U PRETPRISTUPNOM PERIODU

Subotica, 13-15. oktobar 2011.

FINANSIJSKE PREPREKE I PODSTICAJI (DRŽAVNI I KOMERCIJALNI) RAZVOJU AGROPRIVREDE SRBIJE U PREDPRISTUPNOM PERIODU

Tema izlaganja: Investiranje u agroprivredu – šanse i izazovi

Vladimir Čupić, predsednik Izvršnog odbora
Hypo Alpe-Adria-Bank AD Beograd

Strateški značaj agroprivrede /1

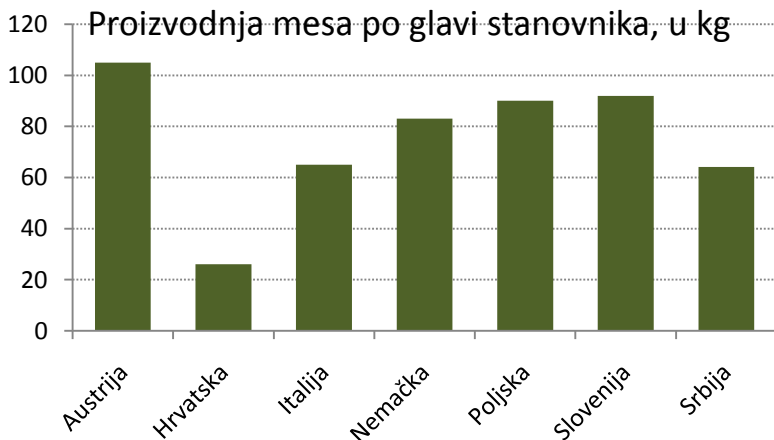
- Važna poluga održivog ekonomskog razvoja
- Prostor za poboljšanje privredne strukture (nov model rasta zasnovan na investicijama u razmenske sektore): povećanje obima proizvodnje poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (kroz povećanje produktivnosti i proširenje kapaciteta)
- Značajna komponenta ukupne proizvodnje u Srbiji: Poljoprivreda generiše 10 % BDP-a i zapošljava oko 20% ukupno zaposlenog stanovništva
- Značajna komponenta izvoza: u 2010. izvezeno 1,6 milijardi evra poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda tj. 22% ukupnog izvoza
- Neiskorišćeni potencijal za izvoz (i supstituciju uvoza) ... poboljšanje salda trgovinskog bilansa
- Neiskorišćene kvote za izvoz: baby beef, šećer (EU), voće (Rusija, Belorusija, Kazahstan)
- Prostor za povećanje dodate vrednosti kroz viši stepen lokalne obrade poljoprivrednih sirovina
- Stabilan plasman lokalno i rastuća svetska tražnja (i cene) – egzistencijalno značajna roba (hrana); biogorivo
- Neophodne dodatne investicije: procena je da bi se sa investiranjem 6,2 milijarde evra u agroprivredu Srbije, smanjio trgovinski deficit po tom osnovu (povećao neto izvoz) za 7,2 milijardi evra uz dostizanje nivoa proizvodnje Danske (koja ima skoro 30 % manje poljoprivrednog zemljišta od Srbije, a npr. dvostruko veće prinose pšenice i kukuruza i šest puta veći izvoz hrane)
=> ukupan spoljnotrgovinski deficit Srbije bio bi eliminisan!

Strateški značaj agroprivrede /2

- Prirodni uslovi obezbeđuju dobru osnovu za kompetitivnost proizvoda

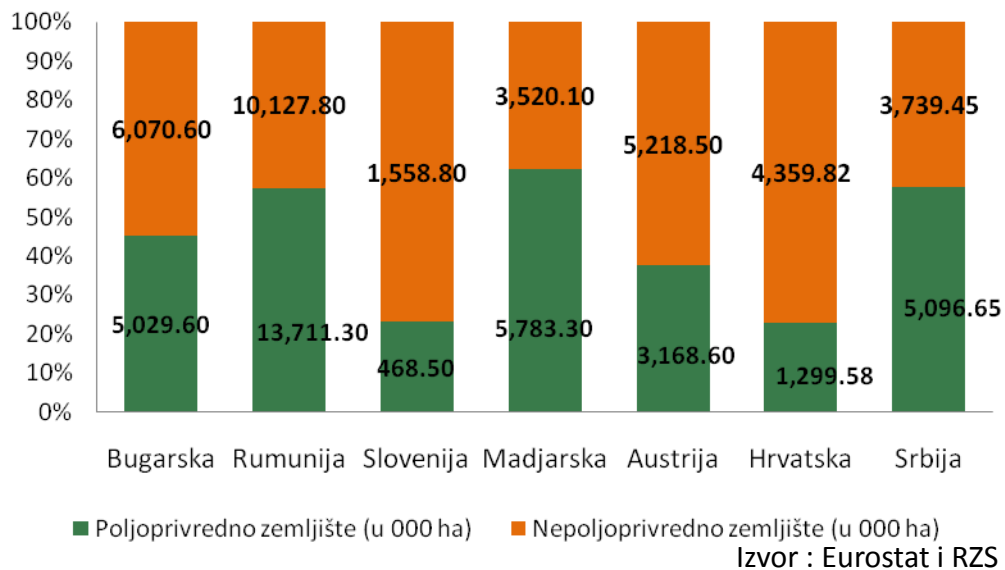
- Više od polovine ukupnog zemljišta Srbije je poljoprivredno zemljište, a oko 40% ukupnog zemljišta su obradive površine (kvalitetne)

- Povoljni uslovi za ratarstvo, razvoj stočarstva, gajenje voćnih kultura

Izvor : UN

Poljoprivredno zemljište u ukupnoj teritoriji

	Oranice (km ²)	Pašnjaci (km ²)	Navodnjavanje (%)
Srbija	32,990	8,350	1
Holandija	9,100	101,200	60
Danska	27,105	3,580	20
Izvor: FAO, RZS			

Slabosti u sektoru

- Pretežno ekstenzivna proizvodnja na malom posedu bez ekonomije obima (pšenica, kukuruz, soja)
  - prosečno gazdinstvo je 3ha, Danska 42,6 ha, Velika Britanija 69,3 ha
- Nizak stepen finalizacije izvoza
- Domaće stočarstvo nekonkurentno (uvoz mesa iz Južne Amerike gde je GMO ishrana dozvoljena i iz EU sa kraćim rokovima trajanja kao i skuplja domaća sirovina za prehranu, loša genetika);
- Nepristupačna i nedovoljna državna sredstva za zasnivanje intenzivnije proizvodnje (višegodišnji zasadi, staklenici, plastenici)
- Stručna i tehnološka zaostalost – nizak nivo poljoprivrednih stručnih službi i edukacije proizvođača
- Nepostojanje kooperativa

Principi i ciljevi Zajedničke poljoprivredne politike EU

- Oko polovine ukupnog budžeta EU izdvaja se za podsticaje poljoprivredi, tzv. Common Agricultural Policy
- Ciljevi ove politike su:
  - Obezbeđenje održive proizvodnje hrane
  - Povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje i ublažavanje cenovne nestabilnosti
  - Stabilno snabdevanje / ponuda hrane
  - Razumne cene hrane za potrošače
  - Bezbednost hrane, klimatske promene, održivo upravljanje prirodnim resursima i održanje ruralne privrede u životu
  - Održanje teritorijalne ravnoteže (održivost ruralnih područja) i obezbeđenje adekvatnog nivoa životnog standarda poljoprivrednog stanovništva

Strategija i podrška agroprivredi u okviru EU integracije /1

- Strategija razvoja poljoprivrede u Srbiji temelji se na principima Poljoprivredne politike EU
- "Nacionalni program za poljoprivredu od 2010. do 2013."
- "Strategije ruralnog razvoja od 2010. do 2013."

Predpristupni program Evropske unije za razvoj i unapredjenje poljoprivrednog sektora IPARD -- komponenta IPA programa koja se odnosi na ruralni razvoj, fokusira se na sledeće prioritete:

- Pобољшanje tržišne efikasnosti i implementacija standarda Evropske Zajednice
- Pripremne radnje za implementaciju mera za razvoj poljoprivrede i životne sredine, kao i za implementaciju lokalnih strategija za ruralni razvoj.
- Razvoj ruralne ekonomije (pобољшanje infrastrukture, diversifikacija i razvoj ekonomskih aktivnosti u poljoprivredi)
- Kao "potencijalni kandidat" za članstvo u EU, Srbija još uvek ne može direktno da koristi instrumente IPARD fonda
- Hrvatska je, kao zemlja kandidat od 2007. do 2011, kroz IPARD program upotrebila oko 180 miliona evra

Strategija i podrška agroprivredi u okviru EU integracije /2

- Sa ulaskom u proces integracije u EU, zemlje dobijaju jasne smernice za konkretne strateške proizvode, tj. dugoročno orijentisanje poljoprivredne proizvodnje ka određenim proizvodima – značajan input proizvođačima, i državi za orijentisanje infrastrukturne podrške
- Konkretizacija postojećih strateških dokumenata (konkretni proizvodi, dugoročno predvidivi mehanizmi subvencija, trebalo bi da obezbedi jasne smernice / predvidivu politiku podsticaja...
...da bi se poljoprivredna baza i buduće investicije razvijale u dugoročno poželjnom smeru, zajedno sa ciljanim javnim investicijama u infrastrukturu i podrškom istraživanju i razvoju

Specifičnosti poljoprivredne proizvodnje određuju specifične potrebe za podrškom i finansiranjem

- Dug period povraćaja investicija
- Rizici od promene cene, vremenskih prilika koje se odražavaju na prinose – volatilnost prihoda iz perioda u period
- Sezonalnost u prihodima
- Niz učesnika od proizvođača do krajnjeg potrošača
- Zavisnost proizvođača od infrastrukture – navodnjavanje, skladištenje (silosi, hladnjače), logistički centri
- Važna uloga mehanizma državnih subvencija, ali ograničen prostor u bužetu (budžetska podrška poljoprivredi u Srbiji – 27 evra po stanovniku je tek oko 17% u apsolutnom iznosu od podrškeu EU –160 evra, i petina u poređenju sa Hrvatskom – 100 evra po stanovniku)

Investicije u agroprivredu

- Veoma značajna uloga međunarodnih finansijskih institucija za razvoj kapaciteta i investicije u povećanje produktivnosti: dugoročni investicioni krediti sa prihvatljivim maržama ili učešća u kapitalu
- Primeri iz Srbije i okruženja:
  - MK Commerc EBRD kredit od 10 miliona evra za investiranje u opremu za preradu šećerne repe i proizvodnju šećera
  - Victoria group EBRD kredit od 40 miliona evra
  - Agrokora: EBRD - 50 miliona EUR dugoročni kredit za razvoj maloprodajne mreže u BiH, IFC - 40 miliona EUR zajma za povećanje proizvodnje smrznutog povrća u kompaniji Frikom u 2009, IFC - 40 miliona EUR zajam ćerka kompanijama PIK-Vrbovec i Belje, EBRD i Alpha Banka – 70 miliona EUR za razvoj maloprodajne mreže u Srbiji u 2008, EBRD – 110 miliona EUR ulaganja u akcijski kapital Agrokora 2006 (8.33% u kapitalu Agrokora)

Bankarski krediti agroprivredi

- Značajan vid finansiranja obrtnog kapitala i investicija
- Uslovi prilagođeni specifičnostima proizvodnje i sezonalnosti prihoda
- Nepovoljni komercijalni uslovi u Srbiji koji su određeni rizikom zemlje... otežavaju pristup finansiranju zbog visine kamatne stope (10% u proseku prema poslovnoj marži u ovoj oblasti, kod 75% preduzeća ispod 10%, medijana 3,5%)
- Nedovoljno dug period otplate u odnosu na period povraćaja investicija (bankarski krediti su u velikoj meri kratkoročni, a investicioni krediti su retko duži od 5-7 godina – ograničeni ročnošću izvora, a za investiranje u poljoprivredu je potrebno preko 10 godina)

Finansijski pokazatelji poslovanja preduzeća iz agroprivrede i prehrambene ind. u 2010

Percentili raspodele	Poslovna	ROA	Profitna	Dug /	Kapital /
	marža/ Aktiva		marža	Ukupni izvori	Ukupni izvori
5%	-14,0%	-8,4%	-13,9%	0,0%	0,0%
10%	-8,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
25%	-0,8%	0,1%	0,1%	2,1%	7,5%
50% (medijana)	3,5%	1,4%	0,9%	14,1%	28,6%
75%	10,1%	6,3%	3,6%	32,9%	54,9%
90%	19,0%	14,7%	9,6%	51,6%	76,8%
95%	27,0%	22,6%	16,9%	61,1%	86,4%
Broj privrednih društava*	1.990	1.990	1.990	1.990	1.990

Izvor: APR, Ekonomska istraživanja Hypo Alpe-Adria banke

*Pravna lica sa posl.prihodima većim od 100.000 evra

 Prostor za državnu podršku – učestvovanje u riziku banaka, u skladu sa strateškom orijentacijom na određene proizvode / grane poljoprivrede i prehrambene industrije